

EBRIS

We know
books

MIRCEA SÂNTIMBREANU

SĂ STĂM DE VORBĂ FĂRĂ CATALOG

Fișă biobibliografică de
Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

<i>Mircea Sântimbreanu. Fișă biobibliografică</i>	7
Cuvânt înainte	9
<i>Convorbiri</i>	15
La început câteva cuvinte despre cât durează o oră de clasă .	17
Disciplina	29
Autodisciplina – forma superioară a disciplinei	34
Despre disciplina la lecție	38
Disciplina pregătirii temelor	47
Control și autocontrol	55
Colegii noștri	61
Cum să ne ajutăm colegii la învățătură	67
E grea matematica?	74
Limba noastră	80
Respectul față de părinți	87
Despre respectul față de profesor	95
Respectarea bunului obștesc	103
Onoarea detașamentului	109
Despre recapitulare	118
Despre teze	125
Despre vacanță	128
<i>Cărți poștale</i>	133
Întâlnirea cu școala	135

Contra cronometru	138
Absenți-prezenți	141
A ajuta	144
Ajutooor!... ..	147
„Vino, teză, cu viteză... ..	150
– Puștiule!	154
De ce nu cu post-scriptum?	157
A, B, C	160
Poli opuși	163
Un „duo“	166
Întâlniri și reîntâlniri	169
Pornind de la trandafiri	172
Măsura	174
Fapte pionierești	177
Fruntașii	180
Steluța	183
Frumusețea orașelor	185
Bunicii	187

LBRIS

We know
books

**SĂ STĂM DE VORBĂ
FĂRĂ CATALOG**

LBRIS

We know
books

CONVORBIRI

LA ÎNCEPUT CÂTEVA CUVINTE DESPRE CÂT DUREAZĂ O ORĂ DE CLASĂ

– Cât durează o oră de clasă?

La această întrebare nici nu se mai ridică mâna. Fiecare școlar cunoaște răspunsul: 50 de minute! Precis 50 de minute, după regulament, după ceasul școlii și după orice ceas care merge bine. Într-adevăr, atât durează o lecție din momentul în care a sunat de intrare și până ce sună de ieșire. Și dacă cineva ar răspunde: 3.000 de secunde, răspunsul ar fi și mai precis, căci la o lecție nicio secundă nu e de prisos, fiecare clipă își are rostul ei. Fiindcă ora de clasă e o oră de muncă, de încordare, de ofensivă. Acesta e cuvântul cel mai bun: o oră de atac.

Sub conducerea profesorului, clasa, asemenea unui detașament aflat în luptă, înaintează pe un anumit front, atacă și cucerește poziție după poziție, consolidează punctele câștigate, se apropie pas cu pas de țintă: cetatea științei. Și dacă vi se vorbește adesea de această „cetate“ se întâmplă tocmai pentru că nu există și nu va exista niciodată o galerie secretă, o parolă magică de felul lui „Sesam, deschide-te“ sau vreun covor fermecat care să ne facă să aterizăm direct în curtea interioară a acestei râvnite cetăți. Dimpotrivă, este vorba de o înaintare

cel mai adesea înceată, în care fiecare cotă cucerită trebuie temeinic consolidată spre a nu aluneca în jos, cine știe când, poate chiar când ți-e lumea mai dragă. Pe drumul acesta întortocheat și greu, lung și nu întotdeauna perfect luminat, întreaga clasă își strânge rândurile și, mână în mână cu profesorul – călăuză încercată –, suie irezistibil spre înălțimi secundă de secundă, oră de oră, trimestre în șir, an de an.

Bine, dar dacă e vorba de o înaintare de ani, 12 ani! – ar putea obiecta cineva din coada coloanei –, de ce să măsurăm timpul în secunde? De ce? Cel puțin din două motive. Întâi pentru că există cea mai intimă legătură cu putință între secunde și ore, mai ales la orele de clasă. Știți foarte bine că adesea toată truda unei ore se cristalizează în cele câteva secunde în care se extrag regula, teorema, definiția etc. Săriți peste aceste secunde, și ora va rămâne ca un fruct sec pe ramura trimestrului. Numai coaja.

Pentru a pierde o oră nu e, așadar, nici pe departe neoi să pierzi toată... ora. E un adevăr de care mulți, risipind într-un fel sau altul doar câteva minute la fiecare oră, își dau seama abia la sfârșitul trimestrului sau, ceea ce e și mai rău, abia... la toamnă.

În al doilea rând, cronometrăm la clipă ora de clasă pentru că secundele tale de neatenție nu rămân aproape niciodată numai ale tale. În clasă nu ești singur, aici se află și colegii de clasă, 30-40 de băieți și fete. Tu, cel turbulent, ai dintr-o dată patru vecini, iar aceștia, la rândul lor, patru înmulțit cu patru care se deranjează reciproc. Aici totul se înlănțuie exact ca vagoanele unei garnituri de tren, și este limpede că dacă un singur vagon deraiază, să presupunem, aceasta se va resimți și asupra celorlalte...

Ești poate mirat când, pentru neatenția celui din ultima bancă, primește observație, să zicem, cel din prima. Poate îți închipui că de la catedră nu se observă bine. Iată o oră de clasă:

În bancă, cu mâinile la piept, nemișcat, stă un elev. Statuie. Deodată buzele statuii încep să se miște. Capul se rotește aproape imperceptibil spre stânga, apoi spre dreapta.

– După masă, la trei, meci cu a șaptea...

Cel din stânga, oțărât:

– De ce la trei? Era vorba la patru...

Cel din dreapta, mulțumit:

– În regulă, la trei! La trei, băieți...

Al doilea din dreapta, rugător:

– La trei și un sfert...

Al doilea din stânga, poruncitor:

– Nu se poate!

Al treilea din spate, tăios:

– Ba se poate!

Al patrulea din față, supărat:

– Sst! Fiți atenți la lecție! Ce-i șușoteala asta?

Dar sfatul lui e înghițit de valurile conversației, care în această clipă a cuprins și pe al optulea din stânga și pe al zecelea din spate. După câteva minute, șușoteala se stinge. Dar liniștea durează numai câteva clipe. „Statuia“ prinde iar momentul prielnic. Întoarce din nou și, tot imperceptibil, capul:

– În poartă Vasile, stoper Nicu...

Valurile încep din nou să dănțuiască în jurul „statuii“. Cel din dreapta:

– Să treacă stoper Mielu. Nicu inter stânga...

Cel din spate:

– Mielu n-are joc de cap!

Al treilea din stânga:

– Iar Nicu n-are viteză!

Al cincilea din față:

– Eu nu joc inter!

Al optulea din spate:

– Ori extremă, ori nimic!

– Isprăviți odată! Nu sunteți deloc atenți la lecții!

– Ei, ai văzut? Tu ești vinovatul, izvorul...

– Eu? – Băiatul își compune o figură de martir. – Eu, care le spun tot timpul să tacă din gură?! Eu, care stau în bancă, cu mâinile la piept și nemișcat, ca o... statuie?

Neatenția pornită de la un elev cuprinde încet-încet, ca într-o plasă, întreaga clasă.

O regulă de aur

Există, după cum se știe – și pentru aceasta n-aveți decât să răsfoiți jurnalul de clasă –, abateri fătășe, și altele mai puțin fătășe, de la o regulă de aur a disciplinei școlare, care este folosirea integrală a orei de clasă. Cu un singur cuvânt, abaterea se cheamă chiul.

Sunt unii care invocă ceasul, tramvaiul, farmacia închisă, caietul uitat, cheia ascunsă etc. etc. Scuzele lor nu păcălesc pe nimeni și nimeni nu s-a străduit să-i denumească altfel decât chiulangii... Este adevărat că-i un chiul indirect, dacă ne putem exprima așa, un fel ascuns de a ciunti ora.

Îl vezi pe băiatul acela cu uniforma dezordonată care, după 20 de minute de la începerea orei, intră în clasă rumegându-și scuza:

– Tovarășe profesor, vă rog să mă iertați că am întârziat, dar...

Sau ascultați scuza celui, la zece minute după recreația mare, se năpustește în clasă și explică absolut nevinovat profesorului, care tocmai închisese catalogul:

– Am fost să beau apă.

– Bine, dar nu ți-a ajuns recreația?

– Ba da, tovarășe profesor, dar am așteptat să mi se facă sete.

Există însă și un fel mai direct prin care un elev „fură” din oră.

Pentru exemplificare să presupunem că ne aflăm în acest moment la lecție și vorbim despre...

– Vă rog, tovarășe profesor... Popescu și-a întins coatele pe banca mea...

– Vedeți? Chiar despre aceasta va fi vorba în lecția noastră. Nu despre Popescu, firește, nici despre coatele lui, nici măcar despre poziția acestuia în bancă. Ci despre condițiile în care trebuie să se desfășoare o lecție. O lecție decurge, adică își are albia ei firească, de la izvor înspre vărsare. Pe această albie, cunoștințele alunecă firesc, fără vârtejuri, fără opriri neașteptate sau revărsări inutile... Să începem, așadar...

– Vă rog, tovarășe profesor, Ionescu mi-a luat guma...

– Mda... Ionescu, tu nu ai propria ta gumă? Vedeți dumneavoastră, dragi școlari, nici despre gumă nu era vorba, dar acum, că s-a ridicat această problemă, va trebui să precizăm că e de dorit ca fiecare elev să-și aibă guma sa... Dar să revenim la lecția noastră. Așadar, vorbeam despre...

– Vă rog, tovarășe profesor, Petrescu roade capătul de la creion...

– Da. E și aceasta o problemă. Nu în directă legătură, ba chiar nici indirectă cu ceea ce vorbeam, dar, dacă tot s-a ridicat, trebuie spus că nu e nici frumos, nici igienic să rozi capătul creionului... Așadar, despre ce vorbeam?

– Despre Petrescu, tovarășe profesor.

– Nu. Mulțumesc. Mi-am amintit. Spuneam că pe fusul cunoștințelor firele se adună în tăcere, sporesc zi de zi, clipă de clipă, în fiecare lecție. Imperceptibil poate, totuși...

– Vă rog, tovarășe profesor, Niculescu mă poreclește...

– Hm! Foarte rău. Porecelele nu sunt potrivite între colegi, după cum nu sunt potrivite în nicio împrejurare. Desigur, puteam preciza acest lucru altcândva, nu acum, în timpul lecției noastre, dar dacă s-a ridicat problema...

– Vă rog, tovarășe profesor... Georgescu vrea să copieze problema la matematică...

– Iată că am încurcat firul lecției. Despre ce vorbeam, copii? A, da... despre atenția risipită de aceste reclamații neserioase, total neserioase, mărunte, copilărești, fără temei, care nu fac decât să întrerupă, să foarfece, să ciuntească lecția, să răpească timpul tuturor, să împrăștie în zeci de cioburi energia profesorului și a clasei întregi, într-un cuvânt, să irosească acest prețios mortar care leagă toate cunoștințele într-o construcție unitară: atenția.

Acesta a fost numai un exemplu. Dar câți dintre aceștia nu mai sunt! Iată elevul de serviciu care uită să se îngrijească de cretă și profesorul așteaptă până ce sunt scotocite toate buzunarele și ghiozdanele în căutarea unui căpețel de tibișir. Sau responsabilul cu materialul didactic care aduce harta, dar fără stativ. Și atunci un ciorchine de școlari ingenioși se cațără pe bănci trăgând care încotro biata hartă în căutarea unui cui uitat, a unui mâner de fereastră sau chiar – extremă soluție – înspre clanța ușii. Sau tabla neștearsă, sau buretele uscat, sau guma și creionul uitate acasă, sau... atâtea și atâtea incidente care pot face ca prețioasele secunde ale lecției să se scurgă precum făina dintr-un sac bine strâns la gură, dar spart la fund...

Și acum... să iasă la lecție...

Firește, examinarea propusă în acest titlu se va desfășura tot fără catalog. Și vom examina, de fapt, nu anumite cunoștințe, ci anumiți cunoscuți. Cunoscuți ce fac parte din aceeași specie a risipitorilor de timp, deși i-am putea boteza cu mai multă asprime, deoarece timpul risipit de ei aparține clasei întregi, e, așadar, în modul cel mai categoric un bun obștesc. Rugându-vă să trecem peste tot ceea ce este ridicol și câteodată de-a dreptul penibil în atitudinea lor, să ne oprim asupra aspectului esențial: timpul irosit. Iată-l pe șmecher. A venit la

școală fără să știe măcar titlul lecției și acum, scos la tablă, încearcă să câștige timp în așteptarea unei minuni: poate îi suflă cineva, poate din străfundurile memoriei va țâșni o cât de mică scânteie care să lumineze fața unui cincii, poate se plictisește profesorul sau i se face milă...

– Ce lecție avem pentru astăzi? – se aude întrebarea profesorului.

– N-am înțeles întrebarea, tovarășe profesor.

– Ce titlu are lecția de azi?

Băiatul privește cu nevinovăție drept în ochii profesorului. Strânge din pumni, tropăie, oftează.

– Nu pot să zic, tovarășe profesor, e un nume încurcat...

– Despre Vasile Lupu, îi vine în ajutor examinatorul.

– Așa am vrut să spun și eu! – țâșnește băiatul, zâmbind cu aerul omului care a avut un lapsus neașteptat.

– Vorbește, îl îndeamnă profesorul de istorie.

– Vă rog să-mi puneți întrebări, tovarășe profesor, îngaimă el, scormonind cu privirea vreo figură binevoitoare din clasă care să-i sufle o dată, un nume, mă rog, o frântură de răspuns.

– Unde a domnit Vasile Lupu?

– Mai puneți-mi o dată întrebarea, tovarășe profesor. N-am înțeles-o bine...

Și, după ce întrebarea a fost repetată, răspunde cu falsă siguranță:

– Vasile Lupu a domnit în... ah! – își rostogolește desperat privirea în clasă – nu pot să zic... îmi stă pe limbă...

– Și cine era domn în Muntenia?

– În Muntenia era domn, începe el avântat și se oprește rugător, ...n-am înțeles întrebarea, tovarășe profesor...

Dar să curmăm această jalnică examinare. Notă tot nu dăm, iar concluzia e clară: atitudinea unor asemenea elevi e nu numai nedemnă, ci și păgubitoare. Ca și atitudinea elevului Frunzărescu, de altfel, pe care l-am putea scoate chiar acum la lecție dacă... dacă n-ar fi o pierdere de timp. E drept, Frunzărescu dă răspuns la orice întrebare. Dar pentru ca

răspunsul său să fie... răspuns cu adevărat, trebuie să-i pui cel puțin... 10 întrebări. Timid, împiedicat, bălmăjind de fiecare dată două-trei silabe, examinarea lui seamănă cu operația de extragere a unor așchii de sub piele sau, dacă vrei, de adunare a unui pumn de mărgelile risipite într-o odaie, pe sub pat, pe sub covoare...

Și parcă examinarea elevului Tocilescu nu e tot o pierdere de vreme? Îl întrebi simplu: unde se varsă Nilul, iar el o ia de la... izvoare. Și doar e un fluviu lung: are 6.500 de kilometri! E limpede, aceste răspunsuri kilometrice, dilatate peste măsură, în care se adună toți afluenții existenți și posibili ai cunoștințelor, seamănă mai degrabă cu o... inundație. Și primul lucru care se înecă este... timpul tuturor.

A răspunde bine la lecție nu e, așadar, nici pe departe o chestiune strict personală. Închipuiți-vă că în loc de poticniri, de generalități, de răspunsuri monosilabice, greșite, vagi sau întâmplătoare, colegul vostru scos la lecție răspunde excelent. Adică mai mult decât corect. Un răspuns în care cunoștințele din manual, precis formulate, se împletesc cu noțiuni câștigate din lectura personală, cu date culese din vizitarea unui muzeu sau a unei expoziții, din vizionarea unui spectacol sau audierea unei conferințe etc. Închipuiți-vă că zi de zi toți cei trei-patru scoși la lecție dau asemenea răspunsuri excelente la fiecare obiect și vă dați limpede seama nu numai cât de mult câștigă toată clasa în acest fel, dar și cât de multe pierderi aduc unei ore risipitorii de felul unui Frunzărescu, Tocilescu, Șmecherescu și alții din specia lor. Răspunsurile acestora sunt de fapt timpi morți. Și cum se pot lichida? Cu arma răspunsurilor excelente. Folosiți-o cu toții și veți vedea: rodnicia unei ore sporește atât de mult încât nici nu mai seamănă cu o oră obișnuită de 50 de minute. Ea pare mult mai scurtă, iar valoarea ei e ridicată la pătrat. Cum? Prin colaborarea voastră creatoare.

Greșesc, așadar, cei ce gândesc că lecția este „ținută” numai de către profesor, că aceasta este doar treaba lui,

răspunderea lui... Căci lecția nu are loc într-o cabină izolată, ci în clasă. Ființa prețioasă și delicată a lecției se plămădește în comun, cu ajutorul vostru, secundă de secundă, 50 de minute, într-o atmosferă proprie muncii școlare. Această atmosferă, voi, elevii, o creați, și ea se răsfrânge în dauna sau folosul vostru.

Urmărind cu atenție explicațiile profesorului în timpul orei, vei izbuti mai ușor să-ți pregătești lecțiile acasă. La unele materii mai grele, ca, de pildă, matematica, româna sau fizica, este uneori foarte dificil să te pregătești acasă, fără baza explicațiilor date de profesor. Iar dacă te pregătești de mântuială la aceste materii în cunoștințele tale rămân goluri care te împiedică în înțelegerea lecțiilor care urmează. Și de aici un întreg lanț al slăbiciunilor, în care, dacă nu-l rupi la timp, te încurci din ce în ce mai rău.

Concluzia este limpede. Măsurăm cel mai bine cele 50 de minute ale orei de clasă în secunde. Dar într-un anumit fel de secunde. Îngăduiți-mi să le numesc „secunde-lumină“.

Și câte ceva despre... aritmetica învățaturii

Că ziua școlară se împarte în două părți este un lucru bine știut: de o parte orele de învățatură, iar de altă parte orele de joacă sau alte activități. Cei care nu fac această împărțire greșesc. Că sunt copii care învață fără să răsuflă toată ziua n-o tăgăduiesc, așa cum nu tăgăduiesc că sunt și dintre aceia care bat mingea din zori și până seara. Deocamdată aș vrea să vă vorbesc despre cei care fac împărțirea orelor de joacă și de învățatură și totuși le încurcă, le amestecă, iar rezultatul împărțirii – câțul, cum se spune – e mai totdeauna egal cu zero. Amicul meu Spirache e dintre aceștia...

Să fim înțeleși de la început: nu mă refer la orele lui de joacă. Acestea sunt bine delimitate, și nimeni în lume,